

Rafał Łukasiewicz

Stany Zjednoczone jako kolebka nowoczesnego prawa adopcyjnego

---

Zeszyty Prawnicze 15/4, 103-116

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

RAFAŁ ŁUKASIEWICZ

Uniwersytet Rzeszowski

STANY ZJEDNOCZONE JAKO KOLEBKĄ NOWOCZESNEGO PRAWA ADOPCYJNEGO

1. WSTĘP

Zasada dobra dziecka stanowiąca we współczesnych ustawodawstwach europejskiego kręgu kulturowego¹ nieodzwonną przesłankę przysposobienia małoletniego oraz bez wątpienia jedną z głównych wytycznych tworzenia, wykładni i stosowania przepisów prawa adopcyjnego dominuje w spojrzeniu na tę instytucję dopiero od połowy XX wieku. Zanim jednak dobro dziecka zaczęło odgrywać prymarną rolę w regulowaniu przysposobienia, dziewiętnastowieczne ustawodawstwa europejskie traktowały adopcję jako wielofunkcyjną instytucję prawną, wykorzystywaną przede wszystkim dla interesu przysposabiających. Mieściła się ona wówczas bardziej w obrębie prawa spadkowego, aniżeli prawa rodzinnego. Przyświecające odrodzeniu się przysposobienia

---

¹ W niniejszej pracy celowo zawężono rozważania do ustawodawstwa europejskiego kręgu kulturowego. Wciąż bowiem można spotkać się z państwami, gdzie stosunek przysposobienia jest tworzony dla celów innych niż zapewnienie dobra dziecka. Dla przykładu można wskazać japońską adopcję zięcia (*muko-yoshi*, 婿養子), która polega na przyjęciu do rodziny mężczyzny, mającego być w przyszłości zięciem przysposabiającego. Współcześnie stawia się przed nim przede wszystkim zadania polegające na prowadzeniu działalności gospodarczej adoptującego. Problematyce tej poświęcona będzie odrębna publikacja. Szerzej m.in. N. HOZUMI, *Ancesor-worship and japanese law*, Tokio 1901, s. 63-65. Szerzej odnośnie przepisów prawa adopcyjnego na świecie K. BAGAN-KURLUTA *Adopcja dzieci. Rozwiązania prawne w wybranych państwach*, Białystok 2009.

majątkowe względy stoją w jawnej kontrze wobec uznawanej wspólnie istoty adopcji jako mającej na celu zastąpienie małoletniemu rodziny, która z różnych przyczyn nie może sprawować nad nim pieczy. W literaturze polskiej odnoszącej się do przysposobienia okresu XIX wieku na ogół nie zwraca się uwagi na niebagatelne znaczenie, jakie dla jego rozwoju miało ustawodawstwo Stanów Zjednoczonych². Odmienne warunki społeczno-ekonomiczne występujące w USA pozwoliły skierować rozwój adopcji na nowe tory, uwzględniając dobro dziecka oraz obciążając odpowiedzialnością za jakościowe walory każdego nowo kreującego się stosunku przysposobienia organy władzy publicznej.

Celem nieniejszego artykułu jest przedstawienie nowatorskich rozwiązań normatywnych dotyczących przysposobienia, przyjętych w Stanach Zjednoczonych w połowie XIX wieku. Jest to niewątpliwie materia niebywale interesująca, w szczególności, gdy odniesie się ją do ówczesnych europejskich konstrukcji prawnych. Poniższa analiza obejmie przede wszystkim prawo stanu Massachusetts, które było pierwowzorem późniejszego ogólnego trendu do regulacji przysposobienia w USA. Dla pełnego przedstawienia badanej problematyki konieczne okazuje się również nakreślenie tła towarzyszącego tym ciekawym i stanowiącym niewątpliwie pewne *novum* rozwiązaniom amerykańskim. Równocześnie, aby wyeksponować ich oryginalność, uzasadnione wydaje się dokonanie niekiedy choćby syntetycznej komparatystyki z przepisami europejskimi.

2. KONTEKST HISTORYCZNY POWSTANIA AMERYKAŃSKICH PRZEPI-SÓW NORMUJĄCYCH PRYZYPOSOBIENIE

Pomimo, że nowoczesne ujęcie przysposobienia, stanowiące przedmiot poniższych rozważań, nie pozostaje w bezpośrednim związku

---

² Krótki opis całej historii adopcji w USA J.J. BŁESZYŃSKI, *Kluczowe zagadnienia przysposobienia i funkcjonowania rodzin adopcyjnych*, Kraków 2010, s. 102 i n. Nowatorskość rozwiązań prawnych stanu Massachusetts dostrzegali już A. STELMACHOWSKI, *Przysposobienie w polskim prawie rodzinnym*, Warszawa 1957, s. 56 i n., nie omawiając jednakw sposób szczegółowy ich oryginalności.

z indiańskimi rozwiązaniami, godzi się przynajmniej w skrócie opisać konstrukcję adopcji przyjętą przez rdzennych mieszkańców Ameryki. Na pierwszy plan wysuwają się Irokezi, których struktura organizacyjna oraz sposób rządzenia są często uznawane za model, na którym wzorowała się Konstytucja USA. Skontruowali oni złożony system adopcji, który z pewnością zasługuje na uwagę³. Wielkie Prawo Pokoju (*Kaianerekowa, Gayanashagowa*), które służyło jako konstytucja dla sześciu narodów skupionych w Konfederacji Irokezów zawierało szczegółowe przepisy dotyczące przysposobienia osób fizycznych, grup, a nawet całych narodów. Na ich gruncie występowały różne poziomy przysposobienia osób fizycznych lub grup, takie jak adopcja rodzinna, adopcja do klanu lub nowej linii, a także adopcja do Konfederacji⁴. Przysposobienie spełniało zróżnicowane zadania w społeczeństwie Irokezów, co związane było ze skomplikowaną strukturą tamtejszej rodziny, nieograniczającej się jedynie do więzów rodziny nuklearnej. Kluczowe znaczenie odgrywała też szczególnie rola niektórych członków klanu, jak chociażby szamanów. Szerszego omówienia wymaga funkcja, jaką pełniła adopcja jeńców, którzy byli przysposabiani w miejsce zmarłych członków rodziny⁵. W kulturze indiańskiej nie było zwyczaju odbijania jeńców, a dostanie się w niewolę wiązało się z torturami albo adopcją. Czasami miały miejsce przypadki, w których pojmany wybitny wódz wojenny był odsyłany z powrotem do swojego narodu wraz z prezentami, w uznaniu jego zasług oraz zgodnie z niedopowiedzianym zwyczajem, że w zamian nigdy nie napadnie na naród, który go pojmał i wypuścił⁶. Adopcja jeńców miała za zadanie uzupełnić straty osobowe rodzin indiańskich uczestniczących na wojnie. Należy przy tym podkreślić, w była ona

---

³ L. ASKELAND, *Informal Adoption, Apprentices, and Indentured Children in the Colonial Era and the New Republic, 1605-1850*, [w:] *Children and Youth in Adoption, Orphanages and Foster Care. A historical handbook and guide*, red. L. ASKELAND, Westport, Connecticut-Londyn 2006.s. 5.

⁴ P.T. STRONG, *Transforming Outsiders: Captivity, Adoption and Slavery Reconsidered* [w:] *A Companion to American Indian History*, red. P.J. DELORIA, N. SALISBURY, Oxford 2002, s. 339 i n.

⁵ L. ASKELAND, *Informal Adoption...*, s. 6.

⁶ L. H. MORGAN, *Liga ho-de-no-sau-nee, czyli Irokezów*, tłum. B. HLEBOWICZ, Kęty 2011, s. 267.

przywilejem, dotyczącym tylko tych z pojmanych, którzy przeszli brutalny rytuał. Jego rezultat determinował przyszłość jeńca – w wypadku, gdy nie poradził sobie z torturami, dobijano go, w przeciwnym zaś razie wchodził do rodziny i traktowany był na równi z pozostałymi jej członkami. Trzeba jednak przyznać, że niekiedy na treść decyzji o okazaniu łaski jeńcowi i przyjęciu go do rodziny wpływały względy niezwykle przypadkowe⁷. Nie da się ukryć, że główną cechą adopcji Irokezów była, podobnie jak chociażby w prawie rzymskim, dbałość o trwanie rodu oraz zapobieganie jego wyginięciu⁸. Głównym zamysłem wciągania jeńców we własne struktury było wchłonięcie innych narodów drogą naturalizacji do rodziny irokeskiej⁹.

Aby w pełni zobrazować przyczyny powstania nowoczesnego modelu przysposobienia w Stanach Zjednoczonych, konieczne jest ukazanie istniejących praktyk już w okresie kolonialnym. Kolonialna Ameryka swoje prawo dotyczące dzieci pozamałżeńskich, osieroconych czy zaniebanych przejęła z prawa angielskiego. Organy miejskie czy kościelne mogły odbierać dzieci z biednych rodzin i umieszczać u mistrzów, którzy w zamian za pracę utrzymywali je¹⁰. Związane z tym były również zaopiecznione z Anglii praktyki, jak chociażby przypadki faktycznego oddawania dziecka do adopcji przez rodziców biologicznych, którzy w ten sposób pragnęli zapewnić mu lepszą przyszłość¹¹. Warte odnotowania jest to, że w okresie kolonialnym adopcja stosowana była na niewielką skalę i przypominała bardziej pieczę zastępczą, aniżeli przysposobienie¹². Płynne granice między spokrewnionymi i niespokrewnionymi

---

⁷ L. H. MORGAN, *Liga...*, s. 268.

⁸ M.in. M. KURŹŁOWICZ, *Adoptio w rzymskim prawie przedklasycznym i klasycznym*, (maszynopis), Lublin 1973, s. 10-15; IDEM *Kontynuacja rodziny w państwie i prawie okresu republiki*, [w:] *'Divina et Humana'. Księga Jubileuszowa w 65. rocznicę urodzin księdza prof. Henryka Misztala*, red. DĘBIŃSKI, A. BAR W., STANISZ P., Lublin 2001, s. 125 i n.; J. KRZYŃÓWEK, *Od 'ius vendendi' do 'emancipatio'*, Warszawa 2012, s. 90 i n.

⁹ L. H. MORGAN, *Liga...*, s. 267.

¹⁰ E. W. CARP, *Family matters. Secrecy and disclosure in the history of adoption*, Massachusetts, Londyn, 1998, s. 6

¹¹ B.Z. SOKOLOFF, *Antecedents of American Adoption*, «The future of children. Adoption» 3.1/1993, s. 17-18.

¹² E. W. CARP, *Family matters...*, s. 5

rodzinami w ówczesnej Ameryce doprowadziły w niektórych przypadkach do adopcji dzieci, w szczególności w Massachusetts oraz Nowym Jorku, przy czym przysposobienia te miały charakter nieformalny, nie powiązany z żadną ustaloną przez prawo procedurą¹³. Praktykowana była również adopcja testamentowa przez bezdzietne pary, które używały testamentu do hojnego obdarowywania różnych osób, zwłaszcza młodych krewnych¹⁴. Pojęcie adopcji pojawiało się również w ramach relacji chrzestnego z chrześniakiem, w której pierwszy z nich przekazywał w testamencie część swojego majątku, a często też nazwisko¹⁵.

Warunki społeczne wpływające na niewielką popularność przysposobienia w Europie oraz na wykorzystywanie tej instytucji do celów bardziej majątkowo-spadkowych niż rodzinnych nie występowały w USA. Nie miała tam bowiem miejsca tak daleko posunięta stratyfikacja społeczna, powodująca inklinacje do zachowywania majątków wewnątrz rodziny. Równocześnie odczuwalny był pęd rodziny amerykańskiej do powiększania się, a tym samym zwiększania pozycji w nowo formującej się strukturze społecznej Stanów Zjednoczonych.

Od początku XIX stulecia coraz wyraźniej dostrzegalny stawał się problem dzieci pozostawionych przez rodziców lub przez nich osieroconych, dotyczący w głównej mierze wschodniego wybrzeża oraz większych ośrodków miejskich. Można twierdzić, że ten stan rzeczy doprowadził do intensywnego rozwoju dwóch instytucji mających na celu zapewnienie opieki nad dziećmi pozbawionymi naturalnego środowiska rodzinnego, a więc przysposobienia oraz pieczy zastępczej. Dla rozkwitu tych dwóch form opieki nad dzieckiem kluczowe znaczenie miały dwa zdarzenia:

1. uchwalenie 24 maja 1851 r. w Stanie Massachusetts *Adoption of Children Act*¹⁶, pierwszego aktu normatywnego, który czynił

---

¹³ Ibidem, s. 6.

¹⁴ P. CONN, *Adoption. A Brief Social and Cultural History*, Nowy Jork, 2013, s. 73; E. W. CARP, *Family matters...*, s. 7. Przykładem może być pierwsza znana adopcja z 1693 r., w której doszło do przysposobienia bratanka żony adoptującego Sir Williama Phipsa.

¹⁵ E. W. CARP, *Family matters...*, s. 7.

¹⁶ Dalej ACA W. H. WITMORE, *The Law of Adoption in the United States and especially in Massachusetts*, New Jersey, 2003, s. 1 i n.

z przysposobienia instytucję służącą w założeniach niemal wyłącznie dobru dziecka,

2. założenie przez C. L. Brace'a w roku 1854 organizacji *Children's Aid Society*, której ideą było przewożenie w tzw. *Orphan Trains* osieroconych dzieci z przybrzeżnych miast wschodniej części kraju do wsi położonych w jego środkowej części czy też za granicą – w Kanadzie oraz Meksyku.

3. POWSTANIE NOWOCZESNEGO PRAWA ADOPCYJNEGO W USA

Jak już wyżej zaznaczono, do lat 50 XIX wieku adopcja była często występującą praktyką, nieznaną jednak odzwierciedlenia w odpowiednich aktach normatywnych Stanów Zjednoczonych. Początkowo brak było tam regulacji dotyczących przysposobienia, co wynikało przede wszystkim z recepcji prawa angielskiego, nieuwzględniającego tej instytucji, oraz wykreślenia przepisów adopcyjnych w tych Stanach, które bazowały na prawie innych państw, np. w Luizjanie¹⁷. Przez długi czas przysposobienie nie mogło zostać zresztą uregulowane prawnie, bowiem w okresie kolonialnym niemożliwe było uchwalenie prawa sprzecznego z unormowaniami angielskimi, które, jak już wyżej zaznaczono, nie przewidywały adopcji. Dopiero uzyskanie niepodległości oraz dominacja nurtu humanistycznego pozwoliło stworzyć odpowiednie warunki do powstania przysposobienia jako instytucji prawnej¹⁸. Przyczyn takiej sytuacji należy doszukiwać się przede wszystkim w chęci legalizacji już występujących stanów faktycznych polegających na przyjęciu dziecka do rodziny oraz konieczności stworzenia przewidzianych przez przepisy prawne ram dla tej powszechnie występującej praktyki. Pomimo bowiem szerokiego zastosowania aktów prywatnych traktujących o adopcji coraz bardziej dostrzegalna stawała się potrzeba ustawowego ujęcia przysposobienia¹⁹. Należy równocześnie podkreślić, że powyższe przyczyny uczynienia z przysposobienia instytucji prawnej były tylko

---

¹⁷ A. STELMACHOWSKI, *Przysposobienie...*, s. 56-57.

¹⁸ P. CONN, *Adoption...*, s. 73.

¹⁹ S.B. PRESSER, *The historical background of the American law of adoption*, «Journal of Family Law» 11/1972, s. 464.

wypadkową pewnego dłuższego i bardziej złożonego procesu polegającego na coraz powszechniejszym uwzględnianiu dobra dziecka²⁰. Pierwsze próby w kierunku legalizacji przysposobienia poczyniły stany Missisipi (1846) oraz Teksas (1850), które jednak powieleły w pewnym sensie rozwiązania europejskie, m.in. przez utrzymanie kontraktowego modelu przysposobienia. Wynikało to z silnych związków prawa tam istniejącego z prawem czy to francuskim, czy hiszpańskim, które były oparte na modelu romańskim, bazującym na rozwiązaniach normatywnych uformowanych na gruncie Kodeksie Napoleona. Pionierską ustawą regulującą przysposobienie było z pewnością uchwalone w 1951 roku w stanie Massachusetts *Adoption of Children Act*, które uczyniło z przysposobienia instytucję prawa rodzinnego, w której podstawowe znaczenie uzyskała zasada dobra dziecka.

Przede wszystkim na mocy ACA, a ściślej rzecz biorąc rozdziału 324 niniejszego aktu normatywnego, przysposobienie możliwe było wyłącznie względem osób małoletnich. Na gruncie prawodawstwa europejskiego, np.: w modelu germańskim (ABGB, BGB) dominowało rozwiązanie pozwalające również na adopcję pełnoletnich²¹. Najdalej zaś posuwał się w tym względzie art. 346 Kodeksu Napoleona, zgodnie z którym w żadnym przypadku nie było możliwe przysposobienie przed pełnoletnością przysposobionego²². Trudno zatem w takich przypadkach w ogóle mówić o jakiegokolwiek realizacji zasady dobra dziecka. Niełatwo także dostrzegać w powyższej konstrukcji przysposobienia dbałości o stworzenie relacji rodzinno-uczuciowej pomiędzy stronami stosunku przysposobienia. Potrzeba taka została w omawianych przypadkach zmarginalizowana przez aspekty majątkowe. To założenie

---

²⁰ B.Z. SOKOLOFF, *Antecedents...*, s. 18, Szerzej B. PRESSER, *The historical background...*, s. 488.

²¹ Tłumaczenia S. WRÓBLEWSKI, *Powszechny austriacki kodeks cywilny, cz. 1*, Kraków 1914, s. 157-161; F. KASPAREK, M. ZATORSKI, *Księga ustaw cywilnych dla wszystkich krajów dziedzicznych niemieckich Monarchji austriackiej*, Cieszyn 1875, s. 138-142; W. L. JAWORSKI, *Prawo cywilne na ziemiach polskich, II.1: Rodzice i dzieci*, Warszawa-Kraków 1921, s. 141-147;

²² A. ROSNER, *Pierwsze polskie tłumaczenia Kodeksu Napoleona*, [w:] K. SÓJKA-ZIELIŃSKA, *Kodeks Napoleona. Historia i współczesność*, Warszawa 2004, s. 340.

stało również za przyjęciem w europejskich przepisach adopcyjnych wieku dziewiętnastego zakazu przysposobienia w przypadku posiadania własnego potomstwa, co zostało wyrażone *expressis verbis* w szeregu aktów normatywnych tego okresu²³. W ówczesnej Europie rodzinę traktowano jako zamkniętą grupę, w której najbardziej istotne było przeniesienie masy majątkowej w drodze powiązanego z więzami krwi naturalnego stosunku międzypokoleniowego. Ustawodawstwo stanu Massachusetts nie przewidywało takich rygorów, pozwalając na stworzenie dziecku nowego środowiska rodzinnego, w którym podstawowe znaczenie miał mieć związek uczuciowy łączący przysposabiających z przysposobionym.

Za najbardziej rewolucyjne należy uznać więc przeobrażenie sposobu myślenia o *ratio legis* przysposobienia, z którego prawo stanu Massachusetts uczyniło narzędzie służące do ochrony przede wszystkim dobra dziecka, a nie interesu dorosłych. Można twierdzić, że stanowiąca dzisiaj fundament przysposobienia zasada dobra dziecka, będąca podstawą prawa adopcyjnego we współczesnych demokratycznych państwach prawnych, ma swoje ideowe źródło w tzw. *Child welfare*, a więc powstałym w Stanach Zjednoczonych przeświadczeniu, że dziecko jako istota niewinna i nieporadna wymaga pewnej szczególnej ochrony²⁴.

Przysposobiony był zgodnie z *Adoption of Children Act* traktowany tak, jakby był dzieckiem przysposabiającego lub przysposabiających. Relacja ta odnosiła się do spraw spadkowych, opieki, kwestii posłuszeństwa oraz wszelkich innych elementów znanych relacji rodzicielskiej opartej na więzach krwi, z zastrzeżeniem wyjątku określonego w sekcji 6 ACA *in fine*, a dotyczącego tzw. *heirs of the body*²⁵. Równocześnie rodzice

---

²³ Jedynie przykładowo Art. 344 KN, § 179 ABGB, § 1741 BGB, art. 145¹ X Zводу Praw Z. RYMOWICZ, W. ŚWIĘCICKI, *Prawo cywilne ziem wschodnich. Tom X, część I Zводу Praw Rosyjskich*, Warszawa 1933, s. 53 i n.

²⁴ <http://pages.uoregon.edu/adoption/topics/childwelfare.html>, dostęp 8 listopada 2015 r.

²⁵ Przysposobiony nie mógł dziedziczyć w ramach instytucji *heris of body*, która polegała na wprowadzeniu kolejności dziedziczenia własności ziemi w linii zstępnych, w której najbardziej uprzywilejowany był najstarszy syn. W przypadku braku zstępnych dochodziło do dziedziczenia nieruchomości przez najbliższego krewnego spadkodawcy.

biologiczni tracili wszelkie prawa względem dziecka, a dziecko nie było związane żadnymi obowiązkami względem nich (sekcja 7 ACA)²⁶. Na Starym Kontynencie dominował natomiast model adopcji niepełnej, nie wiążącej w sposób tak ścisły stron stosunku przysposobienia oraz ich rodzin.

Można twierdzić, że ACA zrywała z kontaktową formą przysposobienia dominującą w ustawodawstwach europejskich, ponieważ do wszczęcia postępowania przed sędzią konieczne było złożenie wniosku²⁷. Prawo stanu Massachusetts okazało się przełomowe przede wszystkim pod względem elementów, które sąd musiał uwzględnić przy podejmowaniu decyzji o stworzeniu stosunku przysposobienia. Do oceny sądu, zgodnie z sekcją 5 ACA należało bowiem ustalenie, czy przysposabiający mają wystarczające możliwości, aby wychować dziecko i dostarczyć mu odpowiedniej pielęgnacji i edukacji oraz czy rodzina ta będzie odpowiednia i dopasowana do dziecka. *Adoption of Children Act* do orzeczenia przysposobienia wymagało zatem spełniania kryteriów mających na celu ochronę dobra małoletniego. *Prima facie* wymóg spełnienia wskazanych wyżej przesłanek uwzględniał przede wszystkim pewne niemajątkowe aspekty przejęcia pieczy nad dzieckiem oraz te materialne elementy, które determinowały prawidłowy rozwój małoletniego. Do orzeczenia o przysposobieniu konieczna była zgoda rodziców dziecka, a w przypadku ich braku, opiekuna. Jeżeli i jego nie było, wówczas zgodę wyrażał inny krewny, w dalszej zaś kolejności powołana przez sędziego osoba. Dziecko powyżej 14 roku życia również musiało wyrazić zgodę na swoje przysposobienie.

Pomimo tak ukształtowanego postępowania adopcijnego, które polegało na złożeniu odpowiedniego wniosku (*petition*) do sędziego, wciąż obecne były przypadki adopcji nielegalnych. Poza tym ACA nie określał w sposób szczegółowy procedury sądowej. Dopiero około 1891 roku w stanie Michigan przyjęto statut zawierający wymóg postępowania sądowego w sprawie o przysposobienie, który stał się początkiem

---

E.A. MARTIN, *A dictionary of law*, Nowy Jork 1997, s. 213; <http://definitions.uslegal.com/h/heirs-of-the-body/>, dostęp 8 listopada 2015 r.

²⁶ W. H. WITMORE, *The Law...*, s. 3.

²⁷ Odmienności w tym względzie przewidywał X Zwód Praw.

szczegółowej regulacji sądowej procedury adopcyjnej uwzględniającej dobro dziecka²⁸.

Jak już wcześniej zasygnalizowano, rozwojowi instytucji przysposobienia równoległe towarzyszyła działalność protestanckiego pastora Charlesa Loringa Brace'a polegająca na przewożeniu osieroconych i porzuconych dzieci z przybrzeżnych miast wschodniej części kraju²⁹ głównie do wsi położonych w jego środkowej części. Środkiem transportu były pociągi zwane *Orphan Trains*³⁰. Celem założonej w 1854 r. przez Brace'a organizacji *Children's Aid Society* było oderwanie biednych, osieroconych dzieci pochodzenia katolickiego lub żydowskiego od zgłętku miast mogącego doprowadzić do ich deprawacji. Faktyczne konsekwencje projektu okazały się jednak dalekie od założonych intencji. Dzieci zamieszkujące środkowoamerykańskie farmy po pewnym czasie stawały się przywiązanymi do ziemi sługami. Nie zdały egzaminu również założenia o zapewnieniu pewnego kontinuum wychowawczego, gdyż zmiana miejsca zamieszkania na ogół skutkowała również odcięciem od pierotnej kultury czy religii. *Pociągi sieroce* stanowiły niewątpliwie jeden z elementów współkreujących rozwój licznych instytucji prawnych mających na celu zapewnienie dobra dziecka, niemniej jednak nie należy ich uznawać za jedyną przyczynę legalizacji przysposobienia, chociażby z racji chronologicznego usytuowania ustaw regulujących adopcję w USA jeszcze przed założeniem *Children's Aid Society*³¹.

Pomimo że rozwiązania ustawowe zawarte w ACA stały na straży dobra dziecka, praktyka stosowania tych przepisów pokazała liczne przypadki, w których stan faktyczny daleki był od założonych ideałów³². Okazało się, że sądy orzekające o przysposobieniu nie analizowały

---

²⁸ J.J. BŁESZYŃSKI, *Kluczowe...*, s. 103 i n.

²⁹ Przede wszystkim mowa o Nowym Jorku.

³⁰ Szerzej M. I. HOLT, *Adoption Reform, Orphan Trains, and Child Saving*, [w:] *Children and Youth in Adoption, Orphanages, and Foster Care: A Historical Handbook*, red. LORI ASKELAND, s. 18-23; P. CONN, *Adoption. A Brief...*, s. 75 i n.; R. S. TRAMMELL, *Orphan train Myths and Legal Reality*, «The modern American» 5.2/2009, s. 3 i n.

³¹ R. S. TRAMMELL, *Orphan...*, s. 7.

³² I.R. PARKER, *Fit and Proper?: A Study of Legal Adoption in Massachusetts*, Boston 1927, s. 19-20.

faktycznych predyspozycji przysposabiających do adopcji w taki sposób, jaki wynikałby z wówczas obowiązujących przepisów. W związku z tym zdarzało się, że celem przysposobienia nie było zapewnienie dziecku środowiska rodzinnego, ale zwiększenie rodziny po to, aby wzmocnić jej siłę oraz wykorzystać nowo pozyskane potomstwo jako tanią siłę roboczą. Problem ten był zresztą aktualny, co już podkreślono, również w odniesieniu do dzieci przesiedlanych za pomocą *Pociągów sierocych*. Pomimo, że rezultaty ustawodawstwa stanu Massachusetts nie były zadowalające, należy uznać je za istotny impuls uwzględniający podmiotowość małoletniego.

4. WNIOSKI

Poczynione wyżej uwagi przedstawiają jedynie pewien wycinek historii amerykańskiego przysposobienia. Na przestrzeni dziejów jego kształt był uzależniony od wielu czynników³³. Przedstawione w niniejszej publikacji okoliczności pojawienia się w Stanach Zjednoczonych nowoczesnego prawa adopcijnego pokazują, że amerykańska optyka, uwarunkowana inną strukturą rodziny, w której decydujące o sile rodziny były inne, aniżeli w Europie, elementy, pozwoliła na dokonanie znaczącego skoku cywilizacyjnego w dziedzinie adopcji.

Doktryna upatrująca w przysposobieniu instytucji mającej na celu dbanie przede wszystkim o interes małoletniego stanowi niebywale istotny wkład ustawodawstwa amerykańskiego ogólnosięwiatowy sposób postrzegania przysposobienia³⁴. Choć źródła powstania zasady dobra dziecka w polskim prawie należy upatrywać w ustawodawstwach socjalistycznych, warto pamiętać, gdzie po raz pierwszy w czasach nowożytnych konstrukcja przysposobienia została uformowana w sposób tak dalece uwzględniający dobro małoletniego.

---

³³ Szerzej E. W. CARP, *A historical overview of American Adoption* [w:] *Adoption in America: historical perspectives*, red. E. WAYNE, Michigan 2002, s. 3.

³⁴ P. CONN, *Adoption. A Brief...*, s. 75.

THE UNITED STATES OF AMERICA, BIRTHPLACE OF MODERN ADOPTION LAW

Summary

The aim of this article is to present the origin of modern adoption law in the USA, which marked a quantum leap in the field of adoption. The author writes about the circumstances in which the innovative Massachusetts Adoption of Children Act came into force in 1851. The main reason for the introduction of this legislation was the American model of the family, which was different from the European practice. The strength of the typical American family was assessed on the basis of the number of individuals in it, while in Europe families tried to keep their estate in the hands of as few individuals as possible. By the early 1900s informal adoption had become widespread in the USA, and families wanted adoption to be given a legal status. This period was also marked by the beginning of the Orphan Train Movement for the placement of orphaned, homeless, and abandoned children in foster families in the West of the United States. This phenomenon in social welfare may be regarded as a second reason prompting the development of US adoption law.

The article explains why the Massachusetts Adoption of Children Act was so important for the development of adoption law. This legislation provided a model for our present-day concept of the purpose of adoption – a child's welfare. In 19th-century European law adoption was an institution serving only parents' interests and it was considered part of inheritance law, rather than of family law. Under the Adoption of Children Act an adoption had to be right for the welfare of the child, and adoptive parents had to be emotionally and materially ready for their new social role.

The Polish literature on law presents these issues only in a brief way, so it may be interesting to show how important the 1851 Adoption of Children Act is for current law.

Słowa kluczowe: przysposobienie, adopcja, adopcja w Stanach Zjednoczonych, adopcja w USA, dobro dziecka.

Keywords: fostering, adoption, adoption in the USA, child welfare.

Bibliografia:

- ASKELAND L., *Informal Adoption, Apprentices, and Indentured Children in the Colonial Era and the New Republic, 1605-1850*, [w:] *Children and Youth in Adoption, Orphanages and Foster Care. A historical handbook and guide*, red. ASKELAND L. Westport, Connecticut-Londyn 2006
- BAGAN-KURLUTA K. *Adopcja dzieci. Rozwiązania prawne w wybranych państwach*, Białystok 2009
- BŁESZYŃSKI J. J., *Kluczowe zagadnienia przysposobienia i funkcjonowania rodzin adopcyjnych*, Kraków 2010
- CARP E. W., *A historical overview of American Adoption*, [w:] *Adoption in America: historical perspectives*, red. WAYNE E., Michigan 2002
- CARP E. W., *Family matters. Secrecy and disclosure in the history of adoption*, Massachusetts, Londyn, 1998
- CONN P., *Adoption. A Brief Social and Cultural History*, Nowy Jork, 2013
- HOLT M. I., *Adoption Reform, Orphan Trains, and Child Saving*, [w:] *Children and Youth in Adoption, Orphanages, and Foster Care: A Historical Handbook*, red. ASKELAND L., Westport, Connecticut-Londyn 2006
- HOZUMI N., *Ancesor-worship and Japanese law*, Tokio 1901
- JAWORSKI W. L., *Prawo cywilne na ziemiach polskich*, II.1: *Rodzice i dzieci*, Warszawa-Kraków 1921
- KASPAREK F., ZATORSKI M., *Księga ustaw cywilnych dla wszystkich krajów dziedzicznych niemieckich Monarchji austriackiej*, Cieszyn 1875
- KRZYŃÓWEK J., *Od 'ius vendendi' do 'emancipatio'*, Warszawa 2012
- KURYŁOWICZ M., *Adoptio w rzymskim prawie przedklasycznym i klasycznym*, (maszynopis), Lublin 1973
- KURYŁOWICZ M., *Kontynuacja rodziny w państwie i prawie okresu republiki*, [w:] *'Divina et Humana'. Księga Jubileuszowa w 65. rocznicę urodzin księdza prof. Henryka Misztala*, red. DĘBIŃSKI, A. BAR W., STANISZ P., Lublin 2001
- MARTIN E.A., *A dictionary of law*, Nowy Jork 1997
- MORGAN L. H., *Liga ho-de-no-sau-nee, czyli Irokezów*, tłum. HLEBOWICZ B., Kęty 2011.
- PARKER I.R., *Fit and Proper?: A Study of Legal Adoption in Massachusetts*, Boston 1927

- PRESSER S.B., *The historical background of the American law of adoption*, «Journal of Family Law» 11/1972
- ROSNER A., *Pierwsze polskie tłumaczenia Kodeksu Napoleona*, [w:] SÓJKA-ZIELIŃSKA K., *Kodeks Napoleona. Historia i współczesność*, Warszawa 2004
- RYMOWICZ Z., ŚWIĘCICKI W., *Prawo cywilne ziem wschodnich. Tom X, część I Zводу Praw Rosyjskich*, Warszawa 1933
- SOKOLOFF B.Z., *Antecedents of American Adoption*, «The future of children. Adoption» 3.1/1993.
- STELMACHOWSKI A., *Przysposobienie w polskim prawie rodzinnym*, Warszawa 1957
- STRONG P.T., *Transforming Outsiders: Capavity, Adoption and Slavery Reconsidered* [w:] *A Companion to American Indian History*, red. DELORIA P.J., SALISBURY N., Oxford 2002
- TRAMMELL R. S., *Orphan train Myths and Legal Reality*, «The modern American» 5.2/2009
- WITMORE W. H., *The Law of Adoption in the United States and especially in Massachusetts*, New Jersey, 2003
- WRÓBLEWSKI S., *Powszechny austyacki kodeks cywilny, cz. I*, Kraków 1914.
- Strony internetowe:
<http://pages.uoregon.edu/adoption/topics/childwelfare.html>, dostęp 8 listopada 2015 r.
<http://definitions.uslegal.com/h/heirs-of-the-body/>, dostęp 8 listopada 2015 r.